

KONVERENTS „GRAMMATIKA JA KONTEKST”

6.–8. juunini 2013 toimus Tartus rahvusvaheline konverents „Grammatika ja kontekst: uued vaatenurgad Uurali keelte uurimises”. Tegu oli juba neljanda konverentsiga samateemaliste sümposiumide sarjas, varasemad on toimunud 2004. aastal Budapestis, 2007. aastal Helsingis ja 2011. aastal taas Budapestis. Tänavune üritus osutus suuremaks kui varasemad. Ettekandeid oli kokku 88 ja ettekandjaid lisaks Eestile, Soomele ja Ungarile ka Saksamaalt, Venemaalt, Inglismaalt, Hollandist, Tšehhist, Poolast, Ameerika Ühendriikidest, Rootsist, Belgiast ja Hispaaniast.

Konverentsisarja eesmärk on iga paari-kolme aasta tagant kokku tuua Uurali keeltega tegelevad teadlased, kelle huviorbiidis on eelkõige keele

grammatiliste vahendite ning kasutus-situatsioonide vahelised suhted. Sellest lähtuvalt kujunesid ka konverentsil käsitletavad teemad, mis ulatusid ühe keele spetsiifiliste konstruktsioonide analüüsist modaalsuse, aspekti, prosoodia ja referentsiaalsuse kategooriaid pidi laiemate tüpoloogiliste tähelepanekuteni.

Lisaks üldsektsoonidele olid kavas ka teemasessioonid, mille ülesandeks oli koondada sarnase temaatikaga ettekanded ja pakkuda seeläbi nii esinejatele endile kui ka kuulajatele teraviklikumat ülevaadet ühest kindlast valdkonnast ja selle hetkeseisust ning kontsentreeritumat diskussiooniruumi. Teemasessioone oli kokku viis: „Previous knowledge and utterance design”

(„Eelteadmised ja lausungi konstrueerimine”, korraldajad Riina Kasterpalu ja Krista Mihkels), „Referential devices in Uralic and adjacent languages” („Uurali keelte ja naaberkeelte referentsiaalsed vahendid”), korraldajad Gerson Klumpp, Ritva Laury ja Renate Pajusalu), „Syntax-information structure interface in Finno-Ugric” („Süntaksi ja infostruktuuri suhted soome-ugri keeltes”, korraldajad Balázs Surányi ja Orsolya Tánzos), „The aspects of aspect” („Aspekti aspektid”, korraldajad Tuomas Huomo ja Gábor Tolcsvai Nagy) ja „Uralic Essive” („Uurali essiiv”, korraldaja Casper de Groot).

Plenariste oli kutsutud sel korral neli: Casper de Groot (Amsterdami Ülikool), Maria Vilku (Kodumaa Keelte Keskus), Leelo Keevalik (Linköpingi Ülikool) ja Gerson Klumpp (Tartu Ülikool).

Casper de Groot kõneles oma plenaarettekandes nn depiktiividest ja fookusest Uurali keeltes. Depiktiivid on sekundaarsed predikaadid, klassikalises süntaksikäsitluses osalejaid (nt subjekti või objekti) kirjeldavad teatud laadi määrused (nt „Mari sõi kala *toorelt/toorena*”), mille üheks funktsiooniks on markeerida ka fookust. Uurali keeltes toimivad depiktiivide funktsioonis noomenite puhul näiteks essiiv ja translatiiv, ent ka teised käänded (udmurdi keeles nt inessiiv); samuti võivad selles rollis esineda adverbid või verbide infiniitsed vormid. Depiktiivide analüüs pakub niisiis mitmeid väljakutseid nii nende süntaktilise käitumise kui ka semantika osas, põhiliselt just seetõttu, et nende eristamine teistes funktsioonides olevatest lauseliikmetest, eelkõige viisi või seisundit väljendavatest määrustest, ei ole alati üheselt tõlgendatav. Depiktiividega seoses tutvustas C. de Groot lisaks ka rahvusvahelist projekti, mille eesmärgiks on luua funktsionaalse diskursusegrammatika raamistikus laiem tüpoloogiline kirjeldus Uurali

keelte essiivi funktsioonidest ning teie salt nendele funktsioonidele vastavatest vormidest ja konstruktsioonidest.

Maria Vilku plenaarettekande käsitles vana tuttavat küsimust: kas soome keeles on tüpoloogiliselt olemas passiiv või peaks pigem rääkima impersonaali kategooriast, nagu seda traditsiooniliselt on tehtud eesti keele puhul. Vilku vaatles soome keele passiivi arvukaid esinemiskontekste nii üldkeeles kui ka murretes ja argumenteeris erinevatele teoreetikutele toetudes passiivi kategooria poolt ja vastu. Ühese selge vastuseni Vilku oma ettekandes ootuspäraselt ei jõudnudki, vaid tões taaskord, et passiivi kategooria olemasolu soome keeles on endiselt vaieldav ja selle postuleerimine sõltub suuresti teoreetilisest raamistikust ja uurimuse eesmärkidest.

Leelo Keevalik esitas oma plenaarettekandes uue perspektiivi grammatika kirjeldamiseks, sidudes grammatika käimasoleva suhtlussituatsiooniga, mil tähtsustub aja roll situatsiooni tõlgendamisel. Eriti pööras Keevalik ettekandes tähelepanu traditsiooniliselt keelevälisteks või paralingvistilisteks nähtusteks peetavatele kehaliigutustele ja žestidele kui grammatika loomulikele osadele. Nõnda näiteks võivad liigutused võtta suhtlussituatsioonis sageli predikaadi või argumendi rolli ning sedamööda võib liigutusi tsiteerida samamoodi nagu sõnu. Keevalik rõhutas, et selline multimodaalne lähenemisviis võib sageli lahendada paljusid tegeliku keelekasutuse uurimise probleeme ja demonstreeris seda videonäidetega tantsutundidest, kus kõne ja kehaliigutused toimivad grammatiliste tervikute loomisel üheskoos.

Gerson Klumpp tutvustas oma ettekandes komi keele possessiivsufiksate funktsioone, mida on kokku neli. Possessiivsufiksides võivad esineda 1) tüüpiliselt isiku või omaja markeerijatena, 2) tuntuse (*givenness*) markeritena,

3) objekti fookusesse tõstjatena või 4) üldiste fookuspartiklitena. Sealjuures piir ühe või teise funktsiooni vahel ei ole alati selge, kuna kõik funktsioonid on Klumppi sõnul seletatavad ühe arenguliini kaudu (st possessiivsufiksiste arenemine üldisest isikumarkerist tuntud referendi markeerijaks, tuntuse markerist fookuses oleva tuntud objekti markeriks ja sellest omakorda lihtsalt fookuse markeriks). Eriti oluliseks pidas Klumpp sealjuures viimast arengufaasi, mil tuntud objekti fookusesse tõstmine saab aluseks possessiivsufiksi reanalüüsile üldise fookuse markeerijana.

Selleaastase konverentsi kava, teemasessioonide kirjeldused ja ettekanete kokkuvõtted on leitavad konve-

rentsi ametlikult kodulehelt <http://grammar2013.ut.ee>. Konverentsi korraldustoimkonda kuulusid Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi töötajad, doktorandid ja magistrandid Liina Lindström, Kristel Uihoaed, Maarja-Liisa Pilvik, Helen Plado, Triin Todesk, Tuomas Huumo, Hanna Jokela, Helle Metslang ja Virve Vihman. Korraldamist toetas keeleteaduse, filosoofia ja semiootika doktorikool.

Järgmine, järjekorras viies „Grammatika ja kontekst” leiab loodetavasti aset 2016. aastal Austrias Viini Ülikoolis.

MAARJA-LIISA PILVIK